

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Корабель М. Г.

ВСТУП

Сьогодні Україна долає найскладніші часи в становленні нашої держави, кожного дня виборюючи право бути вільними та незалежними. Повномасштабне вторгнення Російської федерації на територію України, ще раз підтвердило правильність напрямку нашої держави до Європейського Союзу. Оголошення воєнного стану та довгі місяці війни стали передумовою змін в національне законодавство України. З перших днів війни наша держава не припиняє процес вступу до омріяного європейського простору. Україна продовжує долати складний шлях реформування національного законодавства та відповідність його європейським стандартам, що обумовлює розвиток відповідних напрямків кримінально-правової політики нашої держави.

Після проголошення Україною незалежності в 1991 році було закріплено європейський напрям в зовнішній політиці України, в Постанові «Про основні напрямки зовнішньої політики України» держава висловлює бажання стати членом Європейського Союзу.

В 1994 році Україною підписано «Угоду про партнерство і співробітництво між Україною та Європейським Союзом».

В період з 2007 до 2013 року було проведено ряд переговорів для підписання «Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом» що замінила «Угоду про партнерство і співробітництво між Україною та Європейським Союзом». Так, в 2014 році було підписано «Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом», що набула чинності в 2017 році. В подальшому йшов процес вдосконалення українського законодавства до європейських стандартів для повноправного членства в Європейському Союзі.

В лютому 2022 року, після початку повномасштабного вторгнення російською федерацією на територію України, було підписано заявку на членство України до Європейського союзу. А в червні 2022 року Україні було надано статус кандидата на вступ до Європейського Союзу.

Для досягнення поставлених цілей значна увага має приділятися протидії злочинності на всіх рівнях, це і боротьба з відмиванням коштів, корупційними кримінальними правопорушеннями, незаконний обіг наркотичних засобів, торгівля людьми, тероризм, злочини проти людства та інші злочини, що турбують світове співтовариство.

Основним напрямком для України є попередження вчинення кримінальних правопорушень та притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності. Інститут кримінального покарання виступає найбільш

дівним заходом державного реагування на кримінальні правопорушення. З метою індивідуалізації кримінального покарання щодо корупційних кримінальних правопорушень, організованої злочинності, торгівлею зброєю, людьми, наркотичними засобами, має призначатися конфіскація майна для посилення каральних, виправних та попереджувальних властивостей основного покарання.

1. Конфіскація майна в міжнародних договорах (конвенціях)

Конфіскація майна, як вид кримінального покарання, знайшла своє втілення в законодавстві багатьох країн світу та України, зокрема. Високий рівень ефективності досліджуваного покарання підтверджується в міжнародних договорах, підписаних та ратифікованих Україною та іншими країнами світу.

На шляху до членства в Європейській Союз доцільно розглянути європейський досвід в боротьбі з корупційною злочинністю за допомогою застосування конфіскації майна. Порівняльно – правовий аналіз з законодавством України є необхідним для вдосконалення національного законодавства та приведення його у відповідність до європейських стандартів.

Першочергово необхідне розглянути міжнародно-правові акти, які регулюють питання конфіскації майна та ратифіковані багатьма країнами світу, та стали підставою внесення змін до законодавства країн – учасниць та України.

В середині ХХ століття перед світове співтовариством постало питання проблем захисту права власності в процесі боротьби зі злочинністю, корупційної злочинності, протидії організованій злочинності та незаконному обігу наркотичних засобів та психотропних речовин та багатьом іншим проблемам ХХ століття. Універсальні міжнародні договори намагалися врегулювати значну кількість окреслених проблем, першим з яких стала прийнята 10 грудня 1948 року резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Загальна декларація прав людини» (де закріплені права людини, які охороняються силою закону). Важливе місце посідає прийнята 29 листопада 1985 року резолюцією Генеральної Асамблеї ООН «Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочину та зловживання владою»¹. Де закріплено щодо захисту прав громадян, які стали жертвами кримінальних правопорушень, їх доступ до механізмів правосуддя та компенсацію заподіяних злочинами збитків.

Конвенція ООН «Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин» (1988 р.), передбачає співробітництво країн в процесі конфіскації майна. Конвенція зобов'язує держави-учасниці сприяти

---

¹ Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочину та зловживання владою (1985 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_114

в наданні взаємної юридичної допомоги для виявлення чи арешту доходів від незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин, з метою здійснення в подальшому конфіскації майна. В ст. 5 закріплено: (1) Кожна Сторона вживає такі заходи, що можуть бути необхідні, для конфіскації: а) доходів, отриманих в результаті скоєння правопорушень, або власності, вартість якої відповідає таким доходам; б) наркотичних засобів і психотропних речовин, матеріалів та обладнання чи інших засобів, що використовувалися або призначалися для використання яким-небудь чином при вчиненні правопорушень. (2) Кожна Сторона вживає також такі заходи, що можуть бути потрібні, з тим, щоб її компетентні органи могли визначити, виявити та заморозити або арештувати доходи, власність, засоби або будь-які інші предмети з метою наступної конфіскації².

Конвенція ООН «Проти транснаціональної організованої злочинності», прийнята резолюцією ООН 55/25 від 15 листопада 2000 року, також зобов'язує держави-учасниці застосовувати максимальних заходів, які можуть знадобитися для виявлення, відстеження, арешту або виїмки для забезпечення можливої конфіскації. В ст. 13 закріплено: Міжнародне співробітництво з метою конфіскації. 1. Держава-учасниця, яка одержала від іншої Держави-учасниці, під юрисдикцію якої підпадає будь-який злочин, що охоплюється цією Конвенцією, прохання про конфіскацію доходів від злочинів, майна, устаткування або інших засобів вчинення злочинів, що знаходяться на її території, у максимальній мірі, що можлива в рамках її внутрішньої правової системи: а) направляє це прохання своїм компетентним органам з метою одержання постанови про конфіскацію і приводить її у виконання; або б) направляє своїм компетентним органам постанову про конфіскацію, винесену судом на території запитуючої Держави-учасниці³.

Радою Європи, 27 січня 1999 року було відкрито для підписання Конвенцію «Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією», яка регулює загальні принципи міжнародного співробітництва; передбачено стандарти надання міжнародної допомоги щодо банківської таємниці з метою накладення арешту і конфіскації доходів від корупції або майна, вартість якого еквівалентна таким доходам. Конвенція виконується сторонами принципово на основі норм національного законодавства, а в разі відсутності таких, внесенням змін до національного законодавства країн-учасниць. В ст. 23 закріплено: «Заходи по сприянню збиранню доказів і конфіскації доходів. 1. Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, – включаючи заходи, що дозволяють застосування спеціальних слідчих методів із дотриманням національного законодавства, – які можуть бути необхідними

---

² Конвенція ООН Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин (1989 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_096

³ Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/MU00144.html

для забезпечення їй можливості сприяти збиранню доказів у зв'язку із кримінальними злочинами та ідентифікувати, вистежувати, заморожувати і заарештовувати засоби та доходи, отримані від корупції, чи власність, вартість якої відповідає таким доходам»⁴.

Конвенція ООН «Проти корупції» від 31 жовтня 2003 року передбачає механізм призупинення операцій (замороження), арешт та конфіскацію. Зобов'язуючи держави-учасниці вживати максимальні міри можливі в рамках її внутрішньої правової системи, таких заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення можливої конфіскації: а) доходів від злочинів, що визначені Конвенцією, або майна, вартість якого відповідає вартості таких доходів; б) майна, обладнання та інших засобів, які використовувались або призначалися для використання під час вчинення злочинів. 2. Кожна Держава-учасниця вживає таких заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення можливості виявлення, відстеження, заморожування або арешту з метою подальшої конфіскації.⁵

Конвенція Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму» м. Варшава, від 16 травня 2005 року. Визначає конфіскацію майна як покарання або захід, призначені судом після розгляду справи стосовно злочину чи злочинів, результатом якого є остаточне позбавлення майна. В ст. 5 закріплено: Блокування, арешт і конфіскація. Кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для того, щоб забезпечити застосування заходів з блокування, арешту й конфіскації також до: а) майна, в яке були перетворені або конвертовані доходи; б) майна, одержаного із законних джерел, якщо до нього було цілком або частково прилучено доходи, – не більш ніж в обсязі оцінної вартості таких доходів; с) прибутку або інших вигод, одержаних від доходів, від майна, в яке були перетворені або конвертовані доходи, одержані злочинним шляхом, або від майна, до якого прилучено доходи, одержані злочинним шляхом, – аж до оцінної вартості таких доходів, у такий самий спосіб і настільки, який і наскільки застосовується до доходів⁶.

Значна кількість Конвенцій регулює напрям міжнародного співробітництва в питанні конфіскації майна, зобов'язує криміно-учасниці удосконалювати внутрішньодержавне законодавство, сприяти виявленню, відстеженню та арешту майна для застосування подальшої конфіскації. Значна кількість підписаних та ратифікованих Україною міжнародних

---

⁴ Конвенція Рада Європи відкрила для підписання «Конвенцію Про кримінальну відповідальність за корупцію» 27 січня 1999 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_948

⁵ Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text

⁶ Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму (м. Варшава, 16 травня 2005 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_948

договорів стала передумовою змін національного законодавства та потребує подальшого вдосконалення.

Використання європейського досвіду передбачає проведення правового аналізу законодавства країн, які вже підписали вищезазначені конвенції та внесли зміни в внутрішньодержавне законодавство та працюють в напрямку міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю за допомогою конфіскації майна.

З метою досягнення мети наукової роботи доцільно проаналізувати законодавство декількох країн членів Європейського Союзу, для встановлення можливості запозичення досвіду у вдосконаленні національного законодавства України.

2. Конфіскація майна як ефективний засіб протидії злочинності у Федеративній Республіці Німеччина

У Федеративній Республіці Німеччина джерелами кримінального права є кодекси, які відносять до найстаріших в Європі. Кримінальний кодекс ФРН прийнятий 15 травня 1871 року з подальшими змінами є нині діючим. КК містить розділ третій «Правові наслідки діяння», він регламентує застосування покарання, заходи безпеки й виправлення. Глава сьома якого називається «Конфіскація прибутку й конфіскація окремих предметів», з аналізу якої можна зробити висновки, що конфіскація майна не відноситься до системи покарань, а є спеціальним видом правових наслідків правопорушення і відноситься до заходів безпеки та виправлення наслідків діяння⁷.

Кримінальний кодекс ФРН встановлює перелік предметів, що підлягають конфіскації :

- 1) майнова вигода, предмети, здобуті злочинним шляхом;
- 2) предмети, придбані замість здобутого злочинним шляхом майна;
- 3) грошова сума, що відповідає вартості предмета здобутого злочинним шляхом, якщо предмет не може бути конфіскованим через його пошкодження;
- 4) предмети, що використовувалися чи призначалися для вчинення злочину⁸.

Предмети, які неможливо вилучити за певних причин, суд признає конфіскацію майна, що є еквівалентною вартості предмета (73 КК ФРН).

В КК ФРН конфіскація майна, як спеціальний правовий наслідок правопорушення, може бути призначена за тяжкі злочини і застосовується достатньо рідко, на відміну від такого виду покарання, як штраф.

---

⁷ Кириць Б. О. Конфіскація майна: аргументи за збереження і за скасування цього виду покарання / Б. О. Кириць // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична : збірник наукових праць. – 2006. – Вип. 1. – С. 233–243.

⁸ Собко Г. М. Конфіскація за кримінальним законодавством України : дис канд. юрид. наук : 12.00.08 / Собко Ганна Миколаївна. – Одеса, 2008. – 201 с.

Кримінальне законодавство Федеративної Республіки Німеччина закріпило два види штрафу, перший – грошовий, розмір передбачено в денних ставках від п'яти до трьохсот шістдесяті повних денних ставок. З урахуванням особистого і матеріального стану особи суд призначає розмір денної ставки. Грошовий штраф суттєво не відрізняється від покарання у вигляді штрафу передбаченого Кримінальним кодексом України, лише вимірюється в денних ставках (розмір залежить від майнового стану обвинуваченого), в КК України в неоподаткованих мінімумах доходів громадян (фіксований розмір для всіх осіб). Другий – *майновий штраф*, з проведеного аналізу правового регулювання майнового штрафу в КК ФРН, варто стверджувати, що в внутрішньодержавному «майновий штраф» має всі ознаки конфіскації майна.

Майновий штраф, доповнив Кримінальний кодекс ФРН в 1992 році законом «Про боротьбу з нелегальною торгівлею наркотиками та іншими проявами організованої злочинності», призначається за корисливі злочини, за які передбачено позбавлення волі на строк не менше двох років або довічне позбавлення волі, розмір штрафу обмежується вартістю майна засудженого. Головною метою майнового штрафу є вилучення отриманого в результаті злочинної діяльності прибутку та запобігання створенню чи збереженню організованої злочинності.

Майновий штраф може призначатися судом лише за виключний перелік злочинів, передбачених КК ФРН, таких як: підробка грошових знаків, тяжкі випадки торгівлі людьми і сутенерство, організація азартних ігор, незаконний обіг наркотичних засобів та психотропних речовин, крадіжки, злочини, вчинені організованою групою, тощо.⁹

Виконання покарання у вигляді майнового штрафу здійснюється шляхом реалізації майна винної особи або за рахунок грошових коштів, що не охоплюються майновим штрафом.

Порівняльно-правовий аналіз Кримінального кодексу Федеративної Республіки Німеччини, як однієї з найрозвиненіших країн Європейського Союзу, може допомогти вибрати напрямок вдосконалення національного законодавства.

Підсумовуючи на даному етапі дослідження наукової роботи зазначимо: по-перше, спільним є те що, майновий штраф та конфіскація майна можуть призначатися лише за тяжкі корисливі злочини, максимальна межа розміру обмежена вартістю майна особи, що визнана винною, та нижня межа не передбачена; по-друге, лише суд може призначити майновий штраф та конфіскацію майна, у випадках передбачених в статтях Кримінального кодексу, та встановлює в якому розмірі, по-третє, відмінним є те, що майновим штрафом вилучається майно, отримане злочинним шляхом, або

---

⁹ Кирись Б. О. Конфіскація майна як вид покарання за кримінальним законодавством зарубіжних держав / Б. О. Кирись // Хмельницький університет управління і праці. Університетські наукові записки. – 2005. – № 1–2. – С. 202–209.

майно вартість якого еквівалентна такому майну. Конфіскація майна як вид покарання, за КК України, передбачає вилученню саме майна винної особи. Майновий штраф за Кримінальним кодексом ФРН має багато спільного зі спеціальною конфіскацією майна, що не є покаранням, а відноситься до заходів кримінально-правового характеру. Так, ст. 96-2 Кримінального кодексу України передбачає випадки застосування спеціальної конфіскації: 1. Спеціальна конфіскація застосовується у разі, якщо гроші, цінності та інше майно: 1) одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна; 2) призначалися (використовувалися) для схиляння особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення або винагороди за його вчинення; 3) були предметом кримінального правопорушення, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), а у разі, коли його не встановлено, – переходять у власність держави.¹⁰ По-четверте, майновий штраф призначається лише за тяжкі злочини, тоді як спеціальна конфіскація застосовується за вчинення будь-яких злочинів (корупційних злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, тощо).

З метою вдосконалення національного законодавства, за досвідом Федеративної республіки Німеччини, доцільно впровадити вилучення коштів вартість яких еквівалентна сумі майна, що підлягає конфіскації. Таке впровадження буде ефективним засобом в боротьбі зі злочинністю та прискорить процес інтеграції законодавства України до європейських стандартів.

3. Конфіскація майна як ефективний засіб протидії злочинності у Французькій Республіці

Важливим досвідом в протидії злочинності необхідно розглянути кримінальне законодавство Франції.

Кримінальний кодекс Франції має достатньо складну структуру. Оскільки кримінально-правові норми приймаються законодавчими та виконавчими органами державної влади. В КК Франції, який був прийнятий 22 липня 1992 року, немає визначення покарання, його змісту та структури, а встановлена лише система покарань за вчинення злочинів, проступків та порушень.

Система покарань у Франції має чітку законодавчу класифікацію і ділиться на три групи. *За злочини* передбачене кримінальні покарання, *за проступок* – виправні, *за порушення* – поліцейські покарання. За злочини поряд з позбавленням волі та штрафом може бути призначено декілька додаткових покарань (конфіскація майна, заборона займати певні посади та інші). До виправних покарань можна віднести штраф-дні, суспільно корисні

---

¹⁰ Кримінальний кодекс України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

роботи, позбавлення або обмеження деяких прав. Вони мають альтернативний характер та не закріплені в санкціях Особливої частини Кримінального кодексу та застосовуються замість тюремного ув'язнення (максимальний термін десять років). Система поліцейських покарань передбачає покарання майнового характеру: штраф та конфіскацію майна¹¹.

Система покарань за самостійністю призначення ділиться на основні, додаткові та альтернативні. Конфіскація майна може бути призначена за вчинення злочину як додаткове покарання. За вчинення проступку спеціальна конфіскація може бути призначена як основне покарання, або в якості додаткового з призначенням штрафу якщо за цей проступок передбачено тюремне ув'язнення¹².

Кримінальному праві Франції відомо два види конфіскації майна – загальна та спеціальна.

Загальна конфіскація майна полягає у вилученні будь – якого (усього) майна засудженого і застосовується як додаткове покарання до фізичних і юридичних осіб. Кримінальний кодекс Франції передбачає загальну конфіскацію за злочини проти людства та злочинні діяння (злочини і проступки), пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів.

Також загальна конфіскація передбачає вилучення лише деякого майна засудженого. Вона застосовується у встановлених законом випадках:

1) за злочини тільки до фізичних осіб і лише як додаткове покарання, що полягає у вилученні певної речі або відповідного майна;

2) за проступки до фізичних осіб як основне та як додаткове покарання, а до юридичних осіб лише в якості додаткового покарання. Як основне покарання застосовується у вилученні одного або декілька транспортних засобів, зброї, знарядь злочину. Як додаткове покарання застосовується до фізичних та юридичних осіб за аморальні злочини (організація закладів для заняття проституцією, сутенерство);

3) за порушення тільки до фізичних осіб як основне і як додаткове покарання. В обох випадках конфіскація полягає у вилученні одного або декількох одиниць зброї¹³.

За кримінальним законодавством Франції за спеціальною конфіскацією вилученню підлягають:

1) предмети, котрі кваліфікуються законом як небезпечні чи шкідливі (вибухові пристрої);

2) речі, які використовувалися чи призначалися для вчинення злочинного діяння, або були отримані в результаті його скоєння.

---

¹¹ Собко Г. М. Конфіскація за кримінальним законодавством України : дис канд. юрид. наук : 12.00.08 / Собко Ганна Миколаївна. – Одеса, 2008. – 201 с.

¹² Кириць Б. О. Конфіскація майна як вид покарання за кримінальним законодавством зарубіжних держав / Б. О. Кириць // Хмельницький університет управління і праці. Університетські наукові записки. – 2005. – № 1–2. – С. 202–209.

¹³ Собко Г. М. Конфіскація за кримінальним законодавством України : дис канд. юрид. наук : 12.00.08 / Собко Ганна Миколаївна. – Одеса, 2008. – 201 с.

За *злочини* спеціальна конфіскація може призначатися фізичним особам як додаткове покарання, а юридичним особам – як основне покарання. За *проступок* спеціальна конфіскація застосовується до фізичних осіб як основне і як додаткове покарання. А до юридичних осіб – як основне покарання. За *порушення* спеціальна конфіскація може призначатися фізичним та юридичним особам в якості основного та додаткового покарання. До юридичних осіб конфіскація застосовується в порядку заміни нею штрафу¹⁴.

Кримінальний кодекс Франції, в частині системи покарань, зазнав змін доповнивши юридичних осіб в якості суб'єкта кримінальної відповідальності та встановив покарання у вигляді штрафу і конфіскації майна.

Інститут конфіскації майна в законодавстві Франції утворює складну багатогранну систему. Правовий аналіз та порівняння з законодавством України має бути корисним для вдосконалення національного законодавства, та впровадження європейських стандартів в Кримінальний кодекс України, на шляху протидії злочинності.

В науковій роботі доцільно зробити пошівнятьно – правовий аналіз з метою встановлення подальших перспектив розвитку кримінального законодавства на шляху вступу до Європейського Союзу. По-перше, КК Франції передбачає застосування загальної та спеціальної конфіскації майна. Загальна конфіскація призначається за злочини та проступки пов'язані з незаконним обігом наркотичних речовин, злочини проти людства, тощо. Перелік злочинів за які може бути призначена конфіскація майна в Кримінальному кодексі України є вичерпним, вона призначається за корупційні злочини, злочини проти основ національної безпеки, незаконного обігу наркотичних та психотропних речовин, організованої злочинності, тощо. По-друге, загальна конфіскація майна в Кримінальному кодексі Франції застосовується за злочини як додаткове покарання до фізичних і юридичних осіб. Відповідно Кримінального кодексу України, загальна конфіскація призначається як додаткове покарання до фізичних осіб, а до юридичних осіб конфіскація майна є заходом кримінально-правового характеру та призначається додатково до ліквідації, ст. 96-8 КК України «Конфіскація майна полягає у примусовому безоплатному вилученні у власність держави майна юридичної особи і застосовується судом у разі ліквідації юридичної особи»¹⁵. По-третє, загальна конфіскація відповідно до Кримінального кодексу Франції, призначається за проступки до фізичних осіб як основне та як додаткове покарання, а до юридичних осіб лише в якості додаткового покарання. За порушення тільки до фізичних осіб як основне і як додаткове покарання. Відповідно до ст. 59 Кримінального кодексу України:

---

¹⁴ Хавронюк М. І. Цілі та напрями гуманізації кримінального законодавства України відповідно до європейських стандартів / М. І. Хавронюк // Вісник Центру суддівських студій. – 2006. – № 9. – С. 4–15.

¹⁵ Кримінальний кодекс України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

»Конфіскація майна встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини, а також за злочини проти основ національної безпеки України та громадської безпеки незалежно від ступеня їх тяжкості і може бути призначена лише у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині КК»¹⁰. Відповідно, загальна конфіскація призначається за злочини і не може бути призначена за проступки. По-четверте, спеціальна конфіскація за кримінальним законодавством Франції передбачає вилучення небезпечних предметів та речей, що призначаються або використовуються для вчинення злочину, або були отримані в результаті вчинення злочину. Спеціальна конфіскація за законодавством України дуже схожі, відповідно до ст. 96-2 Кримінального кодексу України передбачає випадки застосування спеціальної конфіскації: Спеціальна конфіскація застосовується у разі, якщо гроші, цінності та інше майно: 1) одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна; 2) призначалися (використовувалися) для схиляння особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення або винагороди за його вчинення; 3) були предметом кримінального правопорушення, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), а у разі, коли його не встановлено, – переходять у власність держави¹⁶.

З метою вдосконалення національного законодавства, за досвідом Франції, доцільно розглянути питання призначення конфіскації майна як основного виду покарання. Протидія організованій злочинності, торгівлі людьми, незаконному обігу наркотичних засобів та торгівля зброєю змушують використовувати жорсткі та дієві засоби в боротьбі з нею. Конфіскація майна, не залежно від того чи є вона видом покарання чи іншим заходом кримінально-правового характеру, може допомогти в боротьбі зі злочинністю, що підтверджує її важливе значення в внутрішньодержавному законодавстві багатьох країн.

ВИСНОВКИ

Реформування національного законодавства України до рівня європейських стандартів є складним та тривалим процесом. Використання досвіду країн – членів Європейського Союзу може допомогти вдосконалити законодавство та підвищити рівень протидії злочинності. Значна кількість міжнародних договорів зумовлена сприянню співробітництва в процесі боротьби зі злочинністю країн – учасниць. Одним з дієвих та ефективних засобів виступає конфіскація майна.

Досліджені в науковій роботі Конвенції ООН: «Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин», «Проти

---

¹⁶ Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

транснаціональної організованої злочинності», «Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією», «Проти корупції», «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму» та інші: зобов'язують держави-учасниці сприяти в наданні взаємної юридичної допомоги для виявлення чи арешту доходів від незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин, фінансування тероризму, з метою здійснення в подальшому конфіскації майна; передбачають стандарти надання міжнародної допомоги щодо банківської таємниці з метою накладення арешту і конфіскації доходів від корупції або майна, вартість якого еквівалентна таким доходам; зобов'язує держави-учасниці вживати таких заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення можливості виявлення, відстеження, заморожування або арешту з метою подальшої конфіскації, тощо.

Конвенції виконуються сторонами принципово на основі норм внутрішньодержавного законодавства, а в разі відсутності таких, внесенням змін до національного законодавства країн-учасниць, що є передумовою досягнення європейських стандартів.

В науковій роботі проаналізовано досвід застосування конфіскації майна в протидії злочинності в Федеративній Республіці Німеччини та Французькій Республіці.

Конфіскація майна, як ефективний засіб протидії злочинності знайшов своє відображення в законодавстві Німеччини. В главі сьомій Кримінального кодексу «Конфіскація прибутку й конфіскація окремих предметів», він є спеціальним видом правових наслідків правопорушення і відноситься до заходів безпеки та виправлення наслідків вчиненого діяння. Вилученню підлягає зброя та засоби вчинення злочину, майнова вигода та предмети здобуті протиправним шляхом, грошова сума, що еквівалентна майну, здобутому злочинним шляхом. Також розглянуто «майновий штраф», котрий призначається судом лише за виключний перелік злочинів, передбачених КК ФРН, таких як: підробка грошових знаків, тяжкі випадки торгівлі людьми і сутенерство, організація азартних ігор, незаконний обіг наркотичних засобів та психотропних речовин, крадіжки, злочини, вчинені організованою групою, тощо.

Порівняльно – правовий аналіз дає змогу зробити висновок, що конфіскація майна та майновий штраф за КК ФРН відповідає заходу кримінально – правового характеру – спеціальній конфіскації майна в КК України. Для вдосконалення національного законодавства доцільно розширити перелік злочинів, де потрібно призначати конфіскацію майна.

В кримінальному законодавстві Франції, як і України передбачена загальна та спеціальна конфіскація майна. Ефективним європейським досвідом для нашої держави може бути призначення конфіскації майна як основне покарання за злочини пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, торгівлею зброєю, корупційними кримінальними правопорушеннями та фінансування тероризму.

Європейський досвід протидії злочинності є важливим та необхідним для України на шляху вступу до Європейського Союзу. Злагоджений механізм співробітництва між країнами є потужним та необхідним в протидії злочинності, що в побільшому приведе нашу країну до омріяної цілі.

АНОТАЦІЯ

Багато часу світове співтовариство приділяє значну уваги боротьбі зі злочинністю. Міжнародні договори зумовлюють внесення певних змін в внутрішньодержавне законодавство, зобов'язують до співробітництва держави на шляху протидії організованій злочинності, фінансуванню тероризму, незаконному обігу наркотичних засобів, торгівлею людьми, корупційних злочинів, тощо. Саме підписання та ратифікація міжнародних конвенцій є передумовою вдосконалення нормативно-правових актів кожної держави.

Європейський досвід в протидії злочинності є необхідним для внесення змін до кримінального законодавства України. Правовий аналіз Кримінального кодексу Федеративної Республіки Німеччина та Французької Республіки передбачає конфіскацію майна як ефективний засіб в боротьбі зі злочинністю, що спонукає до вдосконалення Кримінального кодексу України.

Література:

1. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочину та зловживання владою (1985 р.) URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_114
2. Конвенція ООН Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин (1989 р.) URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_096
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU00144.html
4. Конвенція Рада Європи відкрила для підписання «Конвенцію Про кримінальну відповідальність за корупцію» 27 січня 1999 року URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_948
5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй «Проти корупції» від 31.10.2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text
6. Конвенція Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму» (м. Варшава, 16 травня 2005 року) URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_948
7. Кирись Б. О. Конфіскація майна: аргументи за збереження і за скасування цього виду покарання / Б. О. Кирись // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична : збірник наукових праць. – 2006. – Вип. 1. – С. 233–243.

8. Собко Г. М. Конфіскація за кримінальним законодавством України : дис канд. юрид. наук : 12.00.08 / Собко Ганна Миколаївна. – Одеса, 2008. – 201 с.

9. Кириць Б. О. Конфіскація майна як вид покарання за кримінальним законодавством зарубіжних держав / Б. О. Кириць // Хмельницький університет управління і праці. Університетські наукові записки. – 2005. – № 1–2. – С. 202–209.

10. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>]

11. Хавронюк М. І. Цілі та напрями гуманізації кримінального законодавства України відповідно до європейських стандартів / М. І. Хавронюк // Вісник Центру суддівських студій. – 2006. – № 9. – С. 4–15.

Information about the author:

Korabel Mariia Heorhiivna,

PhD in Law,

Associate Professor at the Department of State Law Disciplines,

Criminal Law and Procedure

H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

29, Alchevskih str., Kharkiv, 61002, Ukraine